

AUTOREFERAT

Spis treści:

1. Wykształcenie
2. Zatrudnienie w jednostkach naukowych
3. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)
4. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych

1. WYKSZTAŁCENIE

- a) **Doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce**, Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Gdańsk, 2000 rok, tytuł rozprawy doktorskiej - *Geopolityczne znaczenie granicy pokoju brzeskiego (marzec 1918 r.)*.
- b) **Master of Business Administration**, Georgia State University Atlanta, Stany Zjednoczone – Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Atlanta-Poznań, 2003 rok.
- c) **Dwusemestralne Studia Podyplomowe w zakresie Treningu Kadry Kierowniczo-Menedżerskiej**. Politechnika Gdańska, Wydział Zarządzania i Ekonomii, Gdańsk, 1999 rok.
- d) **Magister Politologii i Nauk Społecznych**, Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Gdańsk, 1997 rok. Praca magisterska w Katedrze Nauki o Cywilizacji – *Droga do niepodległości państw Europy Środkowo-Wschodniej*.

2. INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH

- a) **WYŻSZA SZKOŁA BANKOWA W GDAŃSKU, (PAŹDZIERNIK 2007 – OBECNIE):**
 - a) Adiunkt
 - b) Dziekan Wydziału Ekonomii i Zarządzania (2010-obecnie);
 - c) Prodziekan Wydziału Finansów i Zarządzania (2007- 2010);
 - d) Kierownik Katedry Stosunków Międzynarodowych (2012-2014);
 - e) Koordynator programu Podyplomowych Studiów Komunikacji i Kształtowania Wizerunku Medialnego, (2010-2013);
 - f) Pełnomocnik Rektora ds. współpracy z zagranicą (2007-obecnie);

- g) Uczelniany Koordynator Programu Erasmus (2007-obecnie);
- h) Koordynator w projekcie Pomorski Port Edukacji i Praktyki UDA-POKL.04.01.01-00-082/08-00 (2008-2011);
- i) Koordynator w projekcie Ekonomia sukcesu UDA-POKL.04.01.01-00-240/10 (2011-2015).

j) Wykładane przedmioty:

- a. Studia I stopnia: *Cross-cultural Business Negotiations, Cywilizacje w czasie i przestrzeni, Geopolityka - polityka mocarstw, Komunikacja międzykulturowa, Negocjacje – teoria i praktyka, Principals of Civilizations Science, Teoria konfliktów politycznych i społecznych, Seminarium licencjackie.*
- b. Studia II stopnia: *Cross-cultural Communication, Leadership, Seminarium magisterskie.*
- c. Studia podyplomowe: *Komunikacja międzykulturowa, Negocjacje.*

b) **WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA W KWIDZYNIE**, Adiunkt (luty 2006 – wrzesień 2008) Wykładane przedmioty: *Historii myśli politycznej, Negocjacje – teoria i praktyka, Teoria konfliktów politycznych i społecznych, Współczesne systemy polityczne.*

c) **WYŻSZA SZKOŁA KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ W GDYNI**, Adiunkt (październik 2003 - 2007), Wykładane przedmioty: *Cywilizacje w czasie i przestrzeni, Historii myśli politycznej, Rozwój cywilizacji europejskiej, Teoria konfliktów politycznych i społecznych, Negocjacje – teoria i praktyka.*

d) **WYŻSZA SZKOŁA DZIENNIKARSKA IM. M. WAŃKOWICZA W WARSZAWIE**, Umowa o dzieło (październik 2001 – czerwiec 2003), Wykładany przedmiot: *Rozwój cywilizacji europejskiej.*

3. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ. U. NR 65, POZ. 595 ZE ZM.):

- a) tytuł osiągnięcia naukowego: ***Geopolityczne przemiany białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej;***
- b) autor, tytuł, rok wydania, nazwa wydawnictwa: ***Artur Roland Kozłowski, Geopolityczne przemiany białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej, 2015, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa, ISBN 978-83-7556-778-6, ss. 332.***

- c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Rozprawa habilitacyjna została zatytułowana: **Geopolityczne przemiany białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej**. Monografia ta została wydana w 2015 r. przez Wydawnictwo Cedewu. Recenzentami wydawniczymi byli: dr hab. Oleg Łatyszonek, prof. UwB oraz prof. zw. dr hab. Andrzej Piskozub, doctor h.c.

Problemem badawczym niniejszej rozprawy jest określenie roli jaką odgrywa dziedzictwo cywilizacyjne ziem białoruskich w procesie interpretacji i predykcji ich geopolitycznej ewolucji przestrzennej.

Podjęty w niniejszej pracy problem badawczy oparto na kilku założeniach:

Po pierwsze, Republika Białoruś chociaż jest stosunkowo młodym państwem, bo pod taką nazwą pojawiła się u schyłku XX wieku, to jednak ma wszelkie atrybuty, by odwoływać się do bogatego dziedzictwa Wielkiego Księstwa Litewskiego, a także wcześniejszego Księstwa Połockiego i późniejszej Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Po drugie, sąsiedztwo z państwami Unii Europejskiej, wspólne historyczne i kulturowe związki z europejskim dziedzictwem, a jednocześnie swoista izolacja, generują wzmożone zainteresowanie rozwojem sytuacji na Białorusi.

Po trzecie, unikalne związki białoruskiego społeczeństwa z Rosją, związane z dwustuletnim podporządkowaniem wschodniemu sąsiadowi, wykształciły swoistą relację między aktorami stosunków międzynarodowych i wpływają na rozciągnięte w czasie dochodzenie do pełnego suwerennego upodmiotowienia Republiki Białorusi.

Po czwarte, Unia Europejska adresuje szereg projektów mających wpłynąć na demokratyzację Białorusi, z których najważniejszy – Partnerstwo Wschodnie, stanowi jak dotąd kluczowy wymiar wschodniej polityki sąsiedztwa Unii Europejskiej.

Po piąte, głównym celem Federacji Rosyjskiej jest odbudowa hegemonicznej pozycji Kremla na arenie międzynarodowej, a tym samym na trwałe wykluczenie możliwości aplikacyjnych Republiki Białorusi do Unii Europejskiej. Turbulencje jakich doświadcza emancypująca się Republika Ukrainy, przedstawiają zagrożenia z jakimi musi się liczyć kierownictwo państwa i społeczeństwo odrzucające integrację w ramach Unii Euroazjatyckiej z siedzibą w Moskwie.

W pracy przyjęto następującą **główną hipotezę badawczą** – dziedzictwo cywilizacyjne białoruskiej przestrzeni predestynuje ją do geopolitycznej reorientacji i włączenia się w procesy kooperacji, a w dłuższej perspektywie także sektorowej integracji z kręgiem cywilizacji europejskiej jaki reprezentuje Unia Europejska, niezależnie od przeciwstawnych nacisków Rosji.

Powyższe założenie jest weryfikowane przez **hipotezy szczegółowe**:

1. Protobiałoruska państwowość w wymiarze instytucjonalnym wyrażała się w ramach Księstwa Połockiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz Rzeczypospolitej Obojga Narodów, a w wymiarze kulturowym na różnych etapach swego rozwoju poddana była wpływom cywilizacji zachodniej.
2. Białoruskie dziedzictwo kulturowe w przeważającym okresie czasowym wiąże ją z dziedzictwem cywilizacji zachodniej, adaptowanej głównie w ramach kolejnych unii, a w końcu i wspólnej państwowości z państwem polskim.
3. Rozbiory Rzeczypospolitej Obojga Narodów nie wyparły *per se* mocno już ugruntowanego dziedzictwa cywilizacyjnego.
4. Pozbawione własnego Piemontu białoruskie elity intelektualne doby rozbiorów w bardzo ograniczonym stopniu wpływały na umasowienie poczucia odrębnej świadomości narodowościowej, a jej kształtowanie od schyłku I wojny światowej było w znacznym stopniu wynikiem polityki podmiotów zewnętrznych.

5. Sowietyzacja Białorusi służyła budowie nowego ładu społecznego wbrew wcześniej ukształtowanym tradycjom i wartościom kulturowym.
6. Kształtowanie tożsamości BSSR było koniunkturalne i służyło podporządkowaniu interesom Kremla, w tym zwłaszcza sowietyzacji i rusyfikacji.
7. Republika Białorusi nie wdrożyła reform instytucjonalnych i kontynuuje sowiecki model organizacji państwa.
8. Federacja Rosyjska traktuje Białoruś jako obszar swojej geopolitycznej dominacji.
9. Unia Europejska odgrywa rolę propagatora demokracji oraz reform ekonomicznych i poprzez „miękkie” oddziaływanie na swych sąsiadów próbuje wpłynąć na dostosowanie ich systemów politycznego i ekonomicznego do standardów unijnych.
10. Białoruś poddana jest silnej presji podmiotów zewnętrznych na kształt i jakość funkcjonowania systemu politycznego, czemu towarzyszą okresowe konflikty polityczne, których stopień natężenia i sposoby rozwiązania znajdują odzwierciedlenie w orientacji geopolitycznej państwa.
11. Federacja Rosyjska względem Białorusi odgrywa rolę aktywnego hegemonu i zorientowana jest na jej uzależnienie, z preferencją na jej formalne zdominowanie w tworzonej Unii Eurazjatyckiej.
12. Białoruś znajduje się w przestrzeni konfliktowego nakładania się przeciwstawnych interesów dominujących podmiotów geopolitycznych, a dominująca pozycja Rosji w regionie ogranicza możliwości otwartej współpracy z Unią Europejską.

Za **cel pracy** ustalono usystematyzowanie i hierarchizację dostępnych materiałów na temat dziedzictwa białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej, rozpoznanie i identyfikację uwarunkowań geopolitycznych determinujących kształtowanie tegoż dziedzictwa oraz dokonanie analizy dotychczasowej ewolucji przestrzennej badanego podmiotu pod kątem potencjału reorientacji geopolitycznej.

Na jego podstawie sformułowano następujące **pytania badawcze**:

1. Na jakim gruncie kulturowym kształtowała się protobiałoruska przestrzeń państwowa?
2. Jakie było oddziaływanie europejskich wzorców cywilizacyjnych na kształtowanie cywilizacyjnej tożsamości Wielkiego Księstwa Litewskiego?
3. Jakim wpływem na dezintegrację tożsamości cywilizacyjnej dawnej Rzeczypospolitej miała polityka rusyfikacji okresu zaborów?
4. Jakimi czynnikami sprzyjały, a jakie tłumiły kształtowanie tożsamości narodowościowej Białorusinów na przełomie XIX i XX w.?
5. Jaki był efekt cywilizacyjny włączenia ziem białoruskich do geopolitycznej przestrzeni ZSSR z towarzyszącą temu sowietyzacją na płaszczyźnie instytucjonalnej, ekonomicznej oraz społecznej?
6. Jakie było oddziaływanie rosyjskich wzorców cywilizacyjnych na kształtowanie tożsamości BSSR?
7. W jakim stopniu dziedzictwo postsowieckie determinuje funkcjonowanie państwa białoruskiego i jak stabilny jest wykształcony na tym gruncie system polityczny?
8. Jaką rolę pełni Białoruś w geopolitycznej strefie interesów Federacji Rosyjskiej?
9. Jakim jest miejsce Białorusi w układzie europejskich procesów integracyjnych?
10. Jakimi są perspektywy ewolucji systemu politycznego na Białorusi w kierunku transformacji ustrojowej umożliwiającej zacieśnianie więzów współpracy z Unią Europejską?
11. Jak trwały i czy bezapelacyjny jest wpływ dwóch wieków dominacji Rosji nad Białorusią w obserwowanym preferowaniu przez Białoruś zbliżenia ze Wschodem i jaką rolę może pełnić Białoruś w Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej?

12. Jaki jest wpływ europejskich procesów integracyjnych na transformację ustrojową państw Partnerstwa Wschodniego ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania na Białoruś?

Sformułowane hipotezy i cele badawcze stanowiły o toku postępowania badawczego i metodzie badawczej zastosowanej w pracy. Praca składa się z wprowadzenia i metodologii przedmiotu oraz czterech rozdziałów o charakterze teoretyczno-empirycznym. We wprowadzeniu i metodologii przedmiotu przedstawiono wiodące nurty badań nad geopolityką. Sama praca jest umiejscowiona w nurcie geopolityki krytycznej. Omówiono wykorzystane podejścia teoretyczne z zakresu teorii stosunków międzynarodowych.

Rozdział pierwszy poświęcono prezentacji europejskiego dziedzictwa cywilizacyjnego Białorusi. Chociaż na mapie politycznej Europy pojawiła się ona dopiero w XX wieku, faktycznie od średniowiecza jest aktywnym i pełnoprawnym uczestnikiem społeczno-kulturalnych procesów europejskich. W pracy podjęto próbę określenia historycznych korzeni białoruskiej państwowości, których interpretacja dotąd nie jest wolna od, często politycznych, kontrowersji. Zwraca się uwagę na rolę podstawowych wartości europejskich tak chętnie adaptowanych na ziemiach białoruskich, jak i na praktyczne wdrażanie conceptów samorządności, wolności obywatelskich i unii. Ziemie białoruskie na tym etapie dziejów europejskich jako Wielkie Księstwo Litewskie, stały się kołem zamachowym procesów integracyjnych w Europie Wschodniej. Prezentuje się transponowanie przywilejów szlacheckich na rzecz litewskich bojarów oraz systematyczne zbliżanie obu kultur w duchu idei sarmackiej. Rzeczpospolitą Obojga Narodów przedstawiono jako zwieńczenie formalno-państwowe integracji zainicjowanej unią personalną i postępującą w ramach kolejnych aktów potwierdzających przymierze społeczeństw zamieszkujących ziemie Korony oraz Wielkiego Księstwa Litewskiego. Zwraca się uwagę, że rozbiory Rzeczypospolitej nie przekreśliły kształtowania się wspólnej tożsamości, chociaż włączenie całości obszaru współczesnej Białorusi do zaboru rosyjskiego, stanowiło poważną przeszkodę dla powstania białoruskiego „Piemontu”. Ukraińskim „Piemontem” stała się wschodnia część zaboru austriackiego, a „Piemontem” Litwy ludność litewska w Prusach Wschodnich. Poszukując źródeł rozejścia się mieszkańców dawnej Rzeczypospolitej po odrodzeniu państwowości w wyniku I wojny światowej i następującej po niej wojnie z wojskami bolszewickimi, wskazuje się na nacjonalistycznie zorientowaną politykę Polski okresu międzywojennego, czemu dano wyraz pokojem ryskim, w którym polska delegacja uprosiła stronę rosyjską o rozbiór między nimi ziem białoruskich i ukraińskich, a następnie polonizowała mniejszości narodowe żyjące w ramach Rzeczypospolitej Polskiej. Paradoksalnie międzywojenny podział Białorusi pomiędzy ZSSR i międzywojenną Polskę stworzył podłoże pod powstanie „Piemontu” białoruskiego po stronie sowieckiej. Antypolska propaganda ZSSR w latach 20. zrodziła białoruski nacjonalizm, później brutalnie tłumiony przez Stalina w latach 30.

W rozdziale drugim przedstawiono poddanie Białorusi drugiemu etapowi rusyfikacji, po tym jak pierwszy zakończył się po półtora wieku (1772-1922) upadkiem caratu w Rosji. Instalująca się władza komunistyczna bolszewików, mimo że inspirowała się proletariackimi ideami zachodnioeuropejskimi przyjęła odmienny od europejskiego wzorzec kształtowania relacji społecznych. Za punkt odniesienia przedstawionej analizy przyjęto trzy podstawowe atrybuty współczesnego państwa europejskiego i zestawiono je z praktyką rzeczywistości panującej w państwie rządzonej przez Lenina, Stalina i ich następców. Wykształconą państwowość radziecką poddano politologicznej analizie systemowej wskazując na jej antydemokratyczność. Gospodarkę radziecką uznano za antyrynkową, w ramach której tylko okres NEP-u mógł uchodzić za czas względnej równowagi rynkowej. Scharakteryzowano wielki eksperyment społeczny, w ramach którego władze zamierzały stworzyć nowy typ ludzki – *homo sovieticus*. Efektem inżynierii społecznej było wykształcenie społeczeństwa,

któremu obca była postawa obywatelska. Dziedzictwo radzieckie postrzega się jako kulturowe obciążenie o charakterze mentalnym na drodze do re-europeizacji cywilizacyjnej społeczeństw postradzieckich.

W rozdziale trzecim zaprezentowano analizę wykształconego w czasach zimnej wojny a nadal obecnego postrzegania społeczeństwa białoruskiego i jego państwa w kategoriach rywalizacji Wschodu z Zachodem. Przedstawiono analizę systemową odrotu Białorusi od demokratyzacji po wyborze Aleksandra Łukaszenki na prezydenta kraju. Wskazano na wiodącą rolę służb siłowych, propagandy i cenzury w życiu publicznym, obok zmarginalizowanej opozycji, jako na czynniki utrwalające funkcjonowanie obecnego reżimu. Wykazano geopolityczne znaczenie Białorusi w polityce Federacji Rosyjskiej oraz na rosnącą rolę kapitału rosyjskiego w utrzymaniu izolującego się państwa. Przedstawiono projekty Unii Europejskiej na rzecz współpracy z białoruskim rządem i społeczeństwem zarówno w okresie alienacji reżimu Łukaszenki jak i w czasie zbliżenia z UE w okresie 2007-2010. W analizie porównawczej uwzględniono działania Federacji Rosyjskiej względem państw sąsiednich.

W ostatnim – czwartym rozdziale – podjęto próbę przedstawienia scenariuszy przyszłości jako alternatywnych dróg wyboru, przed którymi stoi współczesna Białoruś. Głównym problemem, który próbowano rozstrzygnąć jest kwestia określenia stopnia i roli społecznej świadomości związków społeczeństwa białoruskiego z Europą w konfrontacji do eurazjatyckiego projektu rosyjskiego. Dokonano systematyzacji dominujących w tym względzie koncepcji politycznych. Mimo konsekwentnego ugruntowywania się białoruskiej tożsamości za nikłą uważa się nacjonalistyczną orientację Białorusi, co oddano w tytule podrozdziału „Autarkiczne państwo narodowe – białoruska *drogą donikąd*”. Autarkia rozumiana jest w kategoriach filozoficznej, ekonomicznej i politycznej alienacji, której ślepy tor z perspektywy białoruskiej oddał już w połowie XX wieku Józef Mackiewicz. Na uwagę zasługują projekty moskiewski czy kreolski, przy czym żaden z wymienionych nie zdobył sobie na tyle społecznego poparcia by można było wskazać lidera. Zaprezentowana analiza białoruskich opcji integracyjnych odzwierciedla dylematy państwa położonego w orbicie oddziaływania konkurencyjnych konceptów cywilizacyjnych. Wzmagająca presja Federacji Rosyjskiej na odbudowę imperium pod eurazjatyckim szyldem stanowi dodatkowy czynnik demobilizujący zwolenników orientacji europejskiej. Atrybuty siłowe Federacji Rosyjskiej, chociaż pociągają, to jednak tracą na znaczeniu w dłuższej perspektywie czasowej wobec atrakcyjnego modelu społeczno-gospodarczego państw Unii Europejskiej. Wskazuje się na potrzebę dalszego konsekwentnego wspierania społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi oraz wypracowania formuły dialogu z obozem rządzącym jako potencjalnym uczestnikiem modernizacji państwa.

Do przeprowadzenia badań na potrzeby pracy habilitacyjnej zastosowano liczne metody analityczne. Podstawą wiedzy były studia nad literaturą przedmiotu oraz dyskusje naukowe. Analiza podjętego problemu badawczego została wpisana w paradygmat geopolityczny i została przeprowadzona kompleksowo z wykorzystaniem trzech teorii stosunków międzynarodowych: realistycznej teorii zmiany, teorii ról międzynarodowych oraz teorii mimetycznej.

Hipotezy zostały zweryfikowane pozytywnie, co pozwoliło na sformułowanie następujących wniosków:

1. Białoruskie dziedzictwo kulturowe stanowi trwały atrybut łączący ją z cywilizacją zachodnią i zawiera w sobie wysoki potencjał wpływu na geopolityczną reorganizację przestrzeni w tej części Europy. Białoruś jak dotąd okazała się być odporna na działania dyplomacji Unii Europejskiej na rzecz modernizacji jej systemu społeczno-politycznego. Współpraca ta może się jednak okazać nieodzowna i w interesie Białorusi jest jej aktywizacja. Obszar dziedzictwa kulturowego stanowi płaszczyznę

sprzyjającą integracji społeczeństwa białoruskiego wokół narodowych mitów, a jednocześnie upowszechnia historyczną łączność białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej z Zachodem generując trwałe podstawy na rzecz zgłębiania i upowszechniania wspólnej spuścizny. Przełamywanie utrwalonych w czasach sowieckich mentalnych barier z Zachodem, otwiera podstawy do współpracy gospodarczej co już ma miejsce, ale też natury społecznej i politycznej co stopniowo będzie następować. Rozwój świadomości bogactwa dziedzictwa kulturowego Białorusi stanowi trwałą budulec pod reorientację geopolityczną państwa. Obecny, zdominowany w tej części Europy przez Federację Rosyjską system geopolityczny stwarza jedynie pozory stabilności.

2. Protobiałoruska państwowość twórczo czerpała z europejskich wzorców cywilizacyjnych, które szczególnie rozwijały się w ramach Wielkiego Księstwa Litewskiego i Rzeczypospolitej Obojga Narodów, a także były pielęgnowane w dobie rosyjskiego zaboru ziem białoruskich i to pomimo, a nawet wbrew silnej presji rusyfikacyjnej.
3. Wielkie Księstwo Litewskie po wejściu w unię personalną z Królestwem Polskim systematycznie adaptowało rozwiązania instytucjonalne funkcjonujące w Koronie, a warstwy wyższe WKL stopniowo się samopolonizowały wnosząc twórczy wkład do wspólnego dziedzictwa cywilizacyjnego.
4. Rozbiory Rzeczypospolitej Obojga Narodów i powiązana z tym rusyfikacja na ziemiach białoruskich osłabiły, ale jednocześnie nie wykorzeniły w warstwach wyższych świadomości tradycji cywilizacyjnej dawnej Rzeczypospolitej. Rozwijała się zwłaszcza twórczość literacka pielęgnowająca dziedzictwo kulturowe i nawołująca do zrzucenia rosyjskiego jarzma. Aspiracji narodowowyzwoleńczych nie zniweczyły represje po kolejnych zrywach narodowościowych, chociaż wpływały negatywnie na ich przenoszenie na szersze masy społeczne.
5. Rozwój białoruskiej tożsamości narodowej oparty był na splocie szeregu czynników, w którym zasadnicze znaczenie miały depolonizacja białoruskich mas społecznych w związku z jej systemową rusyfikacją w dobie rozbiorów oraz kult nacjonalizmu w Europie XIX i pierwszej połowy XX wieku. Wspieranie przez carat, a następnie przez bolszewików ruchu białoruskiego było koniunkturalne i wymierzone było nade wszystko przeciw kulturze polskiej. Ponadto do czynników sprzyjających białorutenizacji zaliczyć należy zerwanie przez międzywojenną Rzeczpospolitą Polską z tradycją przedrozbiorową, a prowadzona w duchu nacjonalistycznym polityka polonizacji oraz dyskryminacji mniejszości narodowościowych wznosiła potrzebę samoidentyfikacji. Utworzenie przez Kreml BSSR stanowiło przeciwwagę do antybiałoruskiej polityki Rzeczypospolitej Polskiej. Jednoczesny brak jednoznacznej i odrębnej tradycji państwowej, a przy tym niemal całkowite włączenie w czasie zaborów do rosyjskiego caratu ograniczało możliwość kulturowej działalności białoruskich działaczy narodowościowych. Niski poziom wykształcenia poczucia odrębności narodowej wiązać należy ponadto z długoletnią rusyfikacją kulturową oraz sowietyzacją.
6. Tworzenie sowieckich republik podporządkowanych Kremlowi stanowiło tylko środek do osiągnięcia celu. Twórcy państwa sowieckiego kierowali się rewolucyjną

ideą budowania społeczeństwa bezklasowego. Ustanowione instytucje państwowe przede wszystkim nie służyły obywatelom, a kontroli niemal wszystkich i wszystkiego. Tępią postawę przedsiębiorczą na poziomie indywidualnym, chociaż sama BSSR korzystała z uprzywilejowanej pozycji i na tle innych republik sowieckich niewątpliwie była beneficjentem minionego systemu. Praktyka wdrażania utopijnej idei okupiona była ogromem tragedii ludzkich. Promowano bierną, uległą wobec władzy postawę, z charakterystyczną dla hominum sovieticorum, wyzbytą indywidualności apatią społeczną.

7. Centralna pozycja Rosyjskiej Federacyjnej SSR w ramach ZSSR determinowała szczególną pozycję rosyjskości w kształtowaniu człowieka sowieckiego. Wsparcie dla wielokulturowości było tylko pozorne, a wykorzystując aparat państwowy wywierano presję na asymilację w duchy identyfikacji rosyjskiej. Sowietyzacja stanowiła funkcjonalny ekwiwalent rusyfikacji i odpowiednio służyła akulturacji, co w powiązaniu z ograniczonymi możliwościami awansu czy to społecznego, czy zawodowego ograniczało lub też nawet wstrzymywało białorusenizację w naturalnym rozwoju.
8. Republika Białoruś jest instytucjonalną kontynuatorką modelu państwa sowieckiego zarówno w odniesieniu do systemu politycznego, jak i ekonomicznego. System polityczny na Białorusi jest podporządkowany autorytarnej władzy prezydenta. Zachowano pozory uczestnictwa społeczeństwa w procesie wyborczym, jednak władza państwowa ściśle kontroluje nie tylko samo głosowanie, ale też kontynuuje praktyki kontroli społecznej z czasów sowieckich. System gospodarczy Białorusi od czasów rozwiązania ZSSR nie uległ zasadniczej modernizacji. Charakterystyczna jest dominacja dużych przedsiębiorstw i ich powiązań z rynkiem rosyjskim, przy jednoczesnym mocno ograniczonym funkcjonowaniu rodzimej prywatnej przedsiębiorczości. Wszystko to wpływa na niską konkurencyjność białoruskiej gospodarki, a także jej niską atrakcyjność dla inwestorów zewnętrznych, z których wiodącą rolę odgrywa tak właściwie jedynie kapitał rosyjski.
9. Kontrola nad Białorusią jest postrzegana przez ideologów oraz rządzących Federacją Rosyjską w kategoriach ambicjonalnych. Terytorium Białorusi postrzega się jako przestrzeń bezpieczeństwa przed państwami zachodnimi. Powiązanie tych czynników z obecnością rosyjskich instalacji wojskowych na Białorusi wskazuje na wysokie znaczenie tego obszaru w polityce współczesnej Rosji.
10. Białoruś nie jest obecnie poważnie traktowana jako państwo, które mogłoby włączyć się do europejskich procesów integracyjnych. Niemniej jednak Unia Europejska deklaruje otwartość na wznowienie dialogu z białoruskimi władzami oraz inicjuje projekty nastawione na potencjalną współpracę. W swych działaniach sprzyja opozycji oraz próbuje kształtować podstawy dla budowy na Białorusi społeczeństwa obywatelskiego.
11. Działania władz białoruskich, od przejęcia władzy przez Aleksandra Łukaszenkę, idą w sukurs rosyjskim aspiracjom odbudowy imperium w nowej formule. Wysoki stopień powiązań obu państw i to zarówno w sferze gospodarczej, militarnej, a przy tym alienacja polityczna Białorusi na arenie międzynarodowej, ograniczają pole manewru obecnemu prezydentowi. Jednocześnie niezależne badania opinii społecznej

wykazują wysoki stopień poparcia na rzecz zbliżenia do Unii Europejskiej. Działająca na Białorusi opozycja jest rozproszona, słabo zorganizowana i nie ma charyzmatycznego lidera. W takich warunkach zmiana systemu politycznego na drodze ewolucji bez woli władz państwowych wydaje się być mało prawdopodobna i w dużym stopniu może być zależna od stabilizacji lub potencjalnej destabilizacji politycznej w Federacji Rosyjskiej.

12. Dwieście lat rosyjskiej supremacji nad obszarem białoruskim powiązany był z tworzeniem nowych mitów ideowych. Wspieranie białoruskich procesów narodotwórczych przeplatane było systemową rusyfikacją i sowietyzacją doprowadzając w konsekwencji do wykształcenia mitu bliskich więzi z narodem rosyjskim. Fiasko projektu Związku Białorusi i Rosji świadczy o zachowaniu przez białoruskiego przywódcę ambicji suwerennego sprawowania władzy nad swym państwem. Wdrażanie projektu eurazjatyckiego jest powiązane z nadziejami na odniesienie korzyści gospodarczych, które nie są takie jednoznaczne i perspektywicznie wątpliwe. W zakresie zbliżenia politycznego hegemoniczna rola Federacji Rosyjskiej stanowi element hamujący integrację projektu eurazjatyckiego w wymiarze politycznym. Dominacja rosyjska nad Białorusią bazuje na sile militarnej i powiązaniu gospodarczym obu państw, powoduje jednak jej izolację na europejskiej arenie międzynarodowej i ogranicza aktywność gospodarczą państwa przede wszystkim do obszaru Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej, a tym samym nie tworzy warunków do systemowego rozwoju kraju. Białoruś z członkostwa w EUG może czerpać korzyści ekonomiczne, jednak polityczny wymiar tego projektu odsuwa ją od Unii Europejskiej i utrwała jej podporządkowanie interesom rosyjskim. Uwzględniając złożoność problemów natury politycznej, ekonomicznej i społecznej przed jakimi stoi sama Federacja Rosyjska obecny system geopolityczny stwarza jedynie pozory stabilności.
13. Unia Europejska nie jest jednorodna, a tworzące ją państwa w sytuacjach kryzysowych często kierują się interesem narodowym. Europejska Polityka Sąsiedztwa z programem Partnerstwa Wschodniego stanowią próbę integracji polityki zagranicznej Unii Europejskiej. Jej skuteczność ograniczana jest przez bezpośrednie lub pośrednie działania Federacji Rosyjskiej. UE cechując się wysokim potencjałem oddziaływania na bazie swej *soft power* co wpływa na dynamikę systemowych zmian zachodzących w jej otoczeniu. Przestrzeń białoruska nie jest wolna od takich interakcji, a perspektywa zacieśniania sektorowej współpracy na linii Białoruś-Unia Europejska jest całkiem realna.

Cele naukowe prezentowanej pracy zostały osiągnięte. Studia badawcze dla celów rozprawy habilitacyjnej były prowadzone zarówno w Polsce, jak i za granicą – podczas wizyt studyjnych na Białorusi oraz w trakcie staży na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku w Stanach Zjednoczonych. Przedłożona praca jest próbą nowego, w polskiej literaturze przedmiotu, podejścia do analizy przemian białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej. Podjęty w pracy temat może stać się przyczynkiem do dalszych badań z tego zakresu. W toku przeprowadzonej analizy użyteczne okazało się przeprowadzenie badania w ramach paradygmatu geopolitycznego. Zasadne okazało się zastosowanie teorii stosunków międzynarodowych: realistycznej teorii zmiany, teorii ról międzynarodowych oraz teorii

mimetycznej w ujęciu geopolityki krytycznej. Zastosowanie teorii stosunków międzynarodowych pozwoliło na wykorzystanie dorobku politologii, a także ustaleń nauki o stosunkach międzynarodowych, studiach kulturowych oraz geopolityki krytycznej. Dalsze badania naukowe mogą wykorzystać osiągnięte w niniejszej pracy wyniki oraz zastosować rozwiązanie metodologiczne do badań relacji geopolitycznych, a także procesów integracyjnych w Europie Wschodniej. Na kolejnych etapach rozwoju naukowego planuję rozwijać tematykę podjętą w pracy habilitacyjnej.

4. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO – BADAWCZYCH

Mój dotychczasowy dorobek naukowo-badawczy obejmuje 33 publikacje (wszystkie po doktoracie), w tym 3 monografie: 2 w języku polskim, 1 w języku angielskim, 27 artykułów w czasopismach naukowych: 15 w języku polskim, 12 w języku angielskim, 2 rozdziały w monografiach: 1 w języku polskim, 1 w języku angielskim, 2 redakcje naukowe.

Moje zainteresowania naukowe, od początku rozwoju naukowego, koncentrują się na problematyce geopolitycznej i przemianach cywilizacyjnych. Główne wątki badawcze w dorobku naukowym zorientowane są na problematykę stosunków międzynarodowych i kształtowanie się ładu międzynarodowego. Prezentowany przeze mnie dorobek naukowy, po uzyskaniu stopnia doktora, koncentruje się wokół trzech zasadniczych nurtów badawczych (Rys. 1). Nurt pierwszy związany jest z kształtowaniem ładu międzynarodowego Europy Środkowo-Wschodniej w kontekście uwarunkowań geopolitycznych oraz narodowych tożsamości. Drugi nurt badań skoncentrowany jest wokół analizy systemów politycznych z uwzględnieniem problematyki przemian cywilizacyjnych. Trzeci zaś nurt badań dotyczy globalizacji i towarzyszących jej wyzwaniom. Zwieńczeniem prowadzonych badań w zakresie stosunków międzynarodowych jest monografia *Geopolityczne przemiany białoruskiej przestrzeni cywilizacyjnej*, w której w sposób kompleksowy podejmuję próbę przedstawienia białoruskiej ewolucji przestrzennej i wynikających z tego scenariuszy przyszłości z perspektywy geopolityki krytycznej.

Rysunek 1. Główne nurty rozwoju naukowego habilitanta

Źródło: Opracowanie własne.

Nurt 1. Europa Środkowo-Wschodnia w międzynarodowych stosunkach politycznych

Pierwszy ze wspomnianych nurtów naukowych związany jest z szerokim spektrum badań nad geopolityką Europy Wschodniej i stanowi kontynuację prac zapoczątkowanych dysertacją magisterską pt. *Droga do niepodległości państw Europy Środkowo-Wschodniej*, a następnie rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Geopolityka granicy pokoju brzeskiego marzec 1918 r.* opublikowanej w 2000 r. w wydawnictwie Adam Marszałek w Toruniu pt. *Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r.*, ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.

W pracach naukowych z tego zakresu skupiam się na przedstawieniu uwarunkowań geopolitycznych kształtujących ład międzynarodowy w Europie Środkowo-Wschodniej w XX wieku oraz, co szczególnie istotne, wskazuję na cywilizacyjny i czasoprzestrzenny wymiar relacji międzynarodowych determinujących określone delimitacje rozgraniczeń państwowych. Zwracam przy tym uwagę na kształtowanie się i ewolucję tożsamości narodowych w tej części Europy. W nurcie tym podejmuję także problematykę bezpieczeństwa międzynarodowego podkreślając wagę czynników politycznych oraz gospodarczych ze szczególną rolą wymiaru energetycznego.

Rozważania dotyczące geopolityki Europy Środkowo-Wschodniej w zakresie wymiaru czasoprzestrzennego prowadzone były w następujących publikacjach:

1. *Geopolityczne podłoże zachodniej granicy Federacji Rosyjskiej*, [w:] "Atheaneum", Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001, ISBN 83-7174-966-X, s. 23-35.
2. *Cywilizacyjne aspekty granicy brzeskiej*, [w:] "Przemiany cywilizacyjne i kulturowe", Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 2002, ISBN 83-89112-10-8, s. 47-55.
3. *Rok 1918 – niezapomniany pokój brzeski*, [w:] „Problematyka geopolityczna ziem polskich”, Prace Geograficzne nr 218, pod red. P. Eberhardt, Wydawnictwo Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2008, PL ISSN 0373-6547, ISBN 978-83-61590-08-8, s. 163-186.
4. *Zmarnowana szansa wyzwolenia całego terytorium dawnej Rzeczypospolitej u schyłku pierwszej wojny światowej*, [w:] Przegląd Geopolityczny, tom 1, Instytut Geopolityki, Częstochowa 2009. ISSN 2080-8836, s. 133-160, (współautorzy A. Piskozub, M. Knoch).
5. *Usunięcie zaborców z ziem przedrozbiorowej Rzeczypospolitej w następstwie pierwszej wojny światowej*, [w:] Chorzowskie Studia Polityczne Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, nr 3, rok 2010, pod red. K. Krysieniela, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Chorzów 2010, ISSN 2080-752X, s. 65-84, (współautor M. Knoch).
6. *A Distant Mirror: Poland between the Visegrad Group and the Eastern Alliance*, praca zaakceptowana do druku [w]: nr 2/2016 of the journal Politické vedy / Political Sciences, ISSN 1335–2741 (współautor A. Piskozub).
7. *Belarusian Prospects of Euro-integration*, Wydawnictwo STS Science Centre, Londyn, Wielka Brytania 2016, ISBN 978-1-908235-07-7, ss. 253, monografia anglojęzyczna.

Celem prac z tego zakresu była analiza i identyfikacja determinantów delimitacji granic w Europie Środkowo-Wschodniej w XX wieków, z uwzględnieniem roli podłoża cywilizacyjnego, historycznego oraz etnicznego.

W pracy zatytułowanej *Geopolityczne podłoże zachodniej granicy Federacji Rosyjskiej* dokonana została ocena geopolitycznych uwarunkowań delimitacji granic Federacji Rosyjskiej w 1991 r. na gruncie wydarzeń prowadzących do rozstrzygnięć w wieku XX. W analizie wskazano na zasadnicze znaczenie utrwalania niepodległości państw położonych na zachód od Rosji w kontekście bezpieczeństwa Europy Wschodniej. Jak wykazała analiza do zagrożeń ładu postzimnowojennego w tym regionie zaliczono mocarstwowe aspiracje putinowskiej Rosji, stosowanie przez ten kraj nacisków gospodarczych, politycznych, a także militarnych wobec swoich sąsiadów.

W kolejnej pracy – *Cywilizacyjne aspekty granicy brzeskiej* – zaprezentowano granicę brzeską z 1918 r. z jej powtarzającą się delimitacją w kolejnych układach geopolitycznych. Wschodnie rubieże Europy zaprezentowano w ujęciu cywilizacyjnym w ramach perspektywy szerokiego horyzontu czasowego. Celem artykułu było wskazanie na odtworzenie zachodniej granicy Federacji Rosyjskiej w jej zasięgu terytorialnym z okresu pokoju brzeskiego 1918 r. W pracy wykazano etniczne, cywilizacyjne oraz prawnopolityczne umocowanie granicy z 1991 r.

Celem kolejnego artykułu – *Rok 1918 – niezapomniany pokój brzeski* – jest wyeksponowanie roli sprowadzenia Rosji do jej granic etnicznych u schyłku I wojny światowej i realnie podjętej próby samostanowienia narodów w tej części Europy pod ochroną wojsk państw centralnych a zwłaszcza Niemiec. Traktat brzeski nie był niczym przypadkowym, ani jak określała to propaganda sowiecka - aktem imperializmu niemieckiego. Tak stawiane zarzuty służyć miały jedynie usprawiedliwianiu roszczeń rosyjskich wobec dopiero co wyzwolonych od nich obszarów. Prawdziwe intencje bolszewików rychło dały o sobie znać. Otóż gdy Niemcy po podpisaniu aktu kapitulacji na froncie zachodnim, wycofali się z granicy brzeskiej, Rosjanie podjęli walkę przeciwko swoim sąsiadom chcąc ich na siłę włączyć do powstającego Kraju Rad. Śledząc przebieg historii rosyjskiej ekspansji w Europie, zarówno przed jak i w samym XX wieku, trudno nie dostrzec znaczenia pokoju brzeskiego. Po kilkudziesięciu latach walk i okupacji sporej części Europy, po rozpadzie ZSRR, Rosja ostatecznie wróciła do linii granicznej, jaką w 1918 roku ustaliły rozwiązania brzeskie.

W kolejnym artykule – *Zmarnowana szansa wyzwolenia całego terytorium dawnej Rzeczypospolitej u schyłku pierwszej wojny światowej* – przedstawiono regiony historyczne dawnej Rzeczypospolitej, ich drogę do integracji i kształtowania cywilizacyjnej spuścizny. Analizie poddano powody stojące naprzeciw odbudowie Rzeczypospolitej w jej granicach przedrozbiorowych. Wskazano na tryumf koncepcji narodowej i porażkę idei federacyjnej Józefa Piłsudskiego. Porzucając koncepcję federacyjną Polska wzięła udział w zdumiewającym akcie rozbioru dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów przekreślając tym samym dorobek wspólnego dziedzictwa kulturowego na rzecz koniunkturalnej mody na państwa etniczne. Idąc Rosji na tak daleko idące ustępstwa terytorialne w Traktacie Ryskim delegacja polska wykazała się ignorancją co do prawa narodów do samostanowienia odmawiając jej innym grupom etnicznym tworzącym Rzeczpospolitą Obojga Narodów. Triumfowała idea państwa narodowego, z której to perspektywy polsko-rosyjskie porozumienie w Rydze oznaczało rozbiór efemerycznie tylko zaistniałych pod ochroną Pokoju Brzeskiego – Białorusi i Ukrainy. Wątpliwe podstawy miała też wiara o możliwości unarodowienia jednej trzeciej społeczeństwa, zwłaszcza biorąc pod uwagę wzrost

świadomości narodowej coraz szerszych grup społecznych. W pracy wykazano nieuchronność intensyfikacji konfliktów międzyetnicznych na skutek narodowościowej polityki rządów międzywojennej Rzeczypospolitej Polski, ze szczególnym naciskiem w odniesieniu do narodów białoruskiego i ukraińskiego podzielonych pomiędzy państwo polskie i rosyjskie.

W artykule – *Usunięcie zaborców z ziem przedrozbiorowej Rzeczypospolitej w następstwie pierwszej wojny światowej* – wskazano na uwarunkowania geopolityczne oraz bieżący rozkład etniczny kształtujących porozbiorową przestrzeń dawnej Rzeczypospolitej. Zaprezentowano decydujące wydarzenia o przyszłym obrysie odradzającego się państwa w ich relacji do utrwalonej tradycją granicy przedrozbiorowej. O delimitacji granic Rzeczypospolitej zadecydowano podczas pertraktacji traktatów pokojowych w Wersalu 1919 r. oraz w Rydze 1921 r. Podkreślono rolę wcześniejszych aktów prawnych wydobywających państwo polskie z okresu rozbiorów, czyli Akt Dwóch Cesarzy 5 listopada 1916 r., jak i Traktat Brzeski z marca 1918 r. przyczyniający się do odtworzenia zachodniej granicy Rosji w jej zasięgu kulturowym i etnicznym. W konkluzji stwierdza się, że zmiany granicy przedrozbiorowej w jedną i w drugą stronę wynikały z tego, że w wytyczaniu granic państwowych po pierwszej wojnie światowej priorytet dawano na ogół – aczkolwiek nie wszędzie – nie dawnym całościom terytorialnym, lecz stosunkom etnicznym na pograniczu.

W artykule *A Distant Mirror: Poland between the Visegrad Group and the Eastern Alliance* omówiono dziedzictwo współpracy państw tworzących współcześnie grupę wyszehradzką, dokonując syntetycznej oceny ich kooperacji z perspektywy wyzwań cywilizacyjnych. W pracy dokonano porównania osiągnięć i znaczenia kulturowego jagiellońskiego porozumienia wschodniego scalającego w jednym podmiocie państwa dzisiejszych ziem białoruskich, litewskich, polskich i ukraińskich z rolą jaką w Unii Europejskiej pełnią państwa grupy wyszehradzkiej. Wskazano na donioślejsze kulturowo znaczenie wschodniej orientacji polskiej polityki zagranicznej ku państwom sąsiednim w myśl idei Jerzego Giedroycia.

W monografii *Belarusian Prospects of Euro-integration* dokonano analizy fundamentalnych wartościach kulturowych kształtujących białoruską państwowość na przestrzeni dziejów pod kątem perspektywy geopolitycznej reorientacji Republiki Białoruś. Oceniono krytycznie perspektywy budowania nowoczesnej państwowości białoruskiej na fundamencie tradycyjnie pojmowanego etnicznego nacjonalizmu. Wskazano na potrzebę wypracowania nowej formuły instytucjonalnej współpracy Unii Europejskiej z państwami sąsiednimi w duchu poszanowania odrębności, ale też na rzecz wzmacniania więzi gospodarczych, przy jednoczesnym długofalowym wspieraniu kształtowania społeczeństwa obywatelskiego i zapewnieniu bezpieczeństwa międzynarodowego. Tytułowa integracja nie sprowadza się do wskazaniu warunków akcesu Republiki Białoruś do Unii Europejskiej lecz do obszarów bliższej instytucjonalnej współpracy.

Inny zakres zagadnień wynikających z badań nad międzynarodowymi stosunkami politycznymi Europy Wschodniej dotyczy identyfikacji dziedzictwa cywilizacyjnego regionu oraz ewolucji tożsamości narodowej. Do tej grupy prac zaliczyć należy:

1. **Tożsamość narodowa wobec procesów transformacji ustrojowej w Europie Środkowo-Wschodniej**, [w:] *Transformacja ustrojowa w Europie Środkowo-Wschodniej. Płaszczyzny – wymiary – kierunki*, pod red. S. Wróbel, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, ISBN 978-83-7611-746-1, s. 33-48.

2. **„Partnerstwo Wschodnie” a dziedzictwo tożsamości obywatelskiej mieszkańców dawnej Rzeczypospolitej**, [w:] *Annus Albaruthenicus 2010, God białaruski 2010*, pod red. S. Janowicz, Stowarzyszenie Villa Sokrates, Białystok 2010. ISSN 1640-3320, s. 101-120.
3. **Belarus And The West: Prospects For Closer Cooperation**, [w:] *Current issues of world economy and politics Conference proceedings 16th International Scientific Conference Smolenice Castle 3th – 4th December 2015*, Publishing Ekonóm 2015, University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Slovakia 2015, ISBN 978-80-225-4219-7, s. 449-459.

Celem prac z tego zakresu była analiza i identyfikacja determinantów kształtujących cywilizacyjne dziedzictwo dawnej Rzeczypospolitej w powiązaniu z trendami wpływającymi na kształtowanie się narodowych tożsamości jej mieszkańców ze szczególnym naciskiem na ewolucję narodowościowej i kulturowej identyfikacji białoruskiej.

Celem artykułu zatytułowanego: *Tożsamość narodowa wobec procesów transformacji ustrojowej w Europie Środkowo-Wschodniej* było przedstawienie ewolucji tożsamości narodowej państw Europy Środkowo-Wschodniej na tle procesów transformacji ustrojowej dwudziestolecia postzimnowojennego. Zwrócono uwagę na tło historyczne samej drogi do niepodległości państw badanego regionu, podporządkowanego przed transformacją ustrojową Kremlowi, a w szerszym historycznym ujęciu, zasadniczego dla przedstawionego badania, obszaru międzymorza bałtycko-czarnomorskiego. Praca koncentruje się na analizie faktów w obszarze symboli istotnych z punktu widzenia kształtowania i ewolucji tożsamości narodowej w okresie zapoczątkowanym transformacją ustrojową 1989-1991. Tożsamość narodowa została przedstawiona jako zjawisko o charakterze ewolucyjnym, osłabianym z jednej strony przez procesy integracyjne w ramach Unii Europejskiej. Dotyczy to Polski i państw bałtyckich, co rozumiane jest jako naturalna konsekwencja uczestnictwa i integracji w ramach struktur ponadnarodowych. W przypadku zaś Białorusi i Ukrainy tożsamość narodowa wciąż znajduje się na etapie utrwalania, a jej dalsza ewolucja jest w dużym stopniu uzależniona od wewnętrznej sytuacji politycznej państw oraz ich stosunku do otoczenia zewnętrznego.

W artykule: *„Partnerstwo Wschodnie” a dziedzictwo tożsamości obywatelskiej mieszkańców dawnej Rzeczypospolitej* dokonano systematyzacji państw Partnerstwa Wschodniego pod kątem ich cywilizacyjnego dziedzictwa. Analizę oparto o wyrażone przez Feliksa Konecznego pojęcie – polskiego w sensie kulturowym – dobra powszechnego a obejmującego samorząd, wolność osobistą i unię, jako atrybutów charakterystycznych dla dawnej Rzeczypospolitej. Budowanie przyszłych relacji na tej spuściźnie uznano za trudne acz konieczne. W aspekcie współczesnym wskazano na sceptycyzm białoruskiego społeczeństwa co do masowego buntu społecznego w obronie wartości głoszonych przez Unię Europejską. Białorusini ze zrozumieniem przyjęli politykę Łukaszenki hołdowania tradycji sowieckiej. Dopiero urynkowanie relacji z Moskwą powoduje ewolucję optyki prezydenta Białorusi. Ewentualne powodzenie programu Partnerstwa Wschodniego powiązано z koniecznością jego oparcia na pragmatycznej stronie współpracy, bez artykułowania walki z panującymi reżimami. Polityczny cel odsunięcia Łukaszenki od władzy winien zejść na plan dalszy, lub może nawet być zaniechany, jeżeli przywódca białoruski przyjąłby kurs prozachodni. Wyzwaniem dla społeczeństwa białoruskiego byłaby wówczas adaptacja do gospodarki wolnorynkowej.

W artykule: *Belarus And The West: Prospects For Closer Cooperation* dokonano analizy systemu gospodarczego i politycznego współczesnej Białorusi pod kątem

oddziaływania nań Unii Europejskiej w kontekście potencjalnych zmian zmierzających do transformacji gospodarczej i politycznej normalizacji wzajemnych relacji.

Prace z powyższego obszaru nakierowane były głównie na analizę kształtowania tożsamości narodowej w Europie Wschodniej z uwzględnieniem perspektywy cywilizacyjnego dziedzictwa dawnej Rzeczypospolitej, z jednoczesną eksplanacją białoruskiej optyki na sprawy wewnętrzne oraz relacje międzynarodowe, w tym unijny projekt Partnerstwa Wschodniego.

Inny zakres zagadnień wynikających z badań nad międzynarodowymi stosunkami politycznymi Europy Środkowo-Wschodniej dotyczy kwestii geopolityki bezpieczeństwa państw regionu. Do tej grupy prac zaliczyć należy:

1. ***Energy Crisis in the Central and Eastern Europe – Prospects for Overcoming the Impasse. The Geopolitics of Oil and Gas***, [w:] *The Economy and Economics after Crisis*, pod red. J. Sepp, D. Frear, BWV – Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin 2011. ISBN 978-3-8305-1893-8, s.309-321.
2. ***Central-Eastern Europe between Russia's 'Near Abroad' and the EU Eastern Partnership: An Analysis of Political and Economic Factors***, [w:] *The World Economy: Contemporary Challenges*, pod red. I.K. Hejduk, W.M. Grudzewski, Difin, Warszawa 2011, ISBN 978-83-7641-578-9, s. 143-162.
3. ***The geopolitics of energy security of Poland in the shadow of the Russian dominance on the market for the supply of energy resources to the countries of Central and Eastern Europe***, Volume of Scientific Papers, Belianum. Wydawnictwo Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, 2016, ISBN 978-80-557-1093-8, s. 171-191.

Celem prac z tego zakresu była analiza i identyfikacja tych politycznych oraz ekonomicznych obszarów bezpośrednio determinujących kształtowanie bezpieczeństwa regionalnego państw Europy Wschodniej.

Celem artykułu zatytułowanego: *Energy Crisis in the Central and Eastern Europe – Prospects for Overcoming the Impasse. The Geopolitics of Oil and Gas* było wykazanie znaczenia politycznego oraz ekonomicznego sektora energetycznego na bezpieczeństwo państw Europy Środkowo-Wschodniej. Analiza wykazała stopień zależności państw regionu od Federacji Rosyjskiej w tym zakresie jak i wskazała na szereg wynikających z powyższego zależności. Implikacje dominującej roli Rosji w sektorze energetycznym regionu omówiono w kontekście relacji Unii Europejskiej z Rosją, a także w odniesieniu do programu Partnerstwa Wschodniego wskazując na potencjalne ścieżki przełamania impasu.

W artykule: *Central-Eastern Europe between Russia's 'Near Abroad' and the EU Eastern Partnership: An Analysis of Political and Economic Factors* dokonano podsumowania oraz szczegółowej analizy dwóch dekad funkcjonowania państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz Partnerstwa Wschodniego od czasu rozwiązania ZSSR w kontekście ich geopolitycznego usytuowania między Zachodem a Federacją Rosyjską. W badaniu posłużono się analizą wskaźników politycznych i ekonomicznych, omówiono hegemoniczny wpływ Rosji na państwa sąsiednie traktowane z założenia w kategoriach „bliskiej zagranicy”, nakreślono perspektywy kształtowania relacji międzynarodowych w tym regionie z uwzględnieniem ewolucji programu Partnerstwa Wschodniego oraz często przeciwstawnej polityki Kremla. Państwa Partnerstwa Wschodniego świadome swego miejsca geopolitycznego starają się kształtować relacje z otoczeniem poszukując możliwie korzystnej współpracy z dawnym hegemonem, jednocześnie oczekują większego zaangażowania

kapitału unijnego lub amerykańskiego. Program Partnerstwa Wschodniego, nie zawsze w pełni odpowiadający na bieżące potrzeby, potraktowano jako długo oczekiwaną alternatywę przy czym wskazano na zależność jego skuteczności od przeorientowania na generowanie wymiernych korzyści ekonomicznych, wsparcie polityki kulturalnej, a także edukacyjnej.

W artykule: *The geopolitics of energy security of Poland in the shadow of the Russian dominance on the market for the supply of energy resources to the countries of Central and Eastern Europe* przedstawiono ocenę wpływu rurociągu Nord Stream 1 na bezpieczeństwo energetyczne Polski oraz określenie dalszego modelu kształtowania bezpieczeństwa energetycznego regionu. Prezentowane badanie opiera się na analizie danych energetycznych zarówno rynku polskiego jak i państw Europy Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem czynników geopolitycznych.

Prace z powyższego obszaru nakierowane były głównie na analizę uwarunkowań bezpieczeństwa regionalnego Europy Wschodniej w kontekście wymiarów politycznego i energetycznego ze szczególnym uwzględnieniem roli Rosji i Unii Europejskiej.

Nurt 2. Analiza systemów politycznych z uwzględnieniem przemian cywilizacyjnych

Drugi nurt prac naukowych wyodrębnionych z mojego dorobku naukowego stanowią prace badawcze poświęcone ewolucji systemów politycznych w aspekcie przemian cywilizacyjnych i wynikających z tych przeobrażeń modelu państwa europejskiego. Do tego nurtu zaliczyć należy następujące prace:

1. *Białoruś na tle etapów przeobrażeń państw europejskich*, Białoruskie Towarzystwo Historyczne, Białystok 2007, pod red. E. Mironowicza, wyd. Białoruskie Towarzystwo Historyczne, ISSN 1232-7468, ss. 223-241 (wydanie w j. polskim). *Belarus in the context of stages of transformations occurring in European states*, [w:] Annus Albaruthenicus 2008, God białaruski 2008, pod red. J. Tomaszewskiego, A. Mironowicza, R. Radzika Wydawnictwo Villa Sokrates, Krynki 2008. ISSN 1640-3320, s. 51-72 (wydanie w j. angielskim).
2. *Państwo europejskie w układzie procesów globalizacyjnych*, [w:] *Współczesne państwo. Wybrane problemy*, pod red. S. Wróbel, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań-Chorzów 2009. ISBN 978-83-7205-278-0, s. 189-201.
3. *Relevantność mierników demokratyzacji*, [w:] *Dylematy współczesnej demokracji*, pod red. S. Wróbel, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011. ISBN 978-83-7780-033-1, s. 204-220.
4. *The Mission of European Reintegration*, [in:] Annus Albaruthenicus 2011, God białaruski 2011, pod red. S. Janowicz, Stowarzyszenie Villa Sokrates, Białystok 2011, ISSN 1640-3320, s. 29-54.
5. *Kłopoty z transformacją systemu politycznego w Europie Wschodniej na przykładzie Białorusi i Ukrainy*, [w:] *Bariery Współczesnej demokracji – perspektywa globalna*, Chorzowskie Studia Polityczne nr 5/2012, pod red. S. Wróbel, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2012, ISSN 2080-752X, s. 101-115.
6. *Belarus 1991 – 2011: Triumph or Tragedy? An Assessment*, [w:] *Politické vedy*. Roč. 17, č.4, 2014. ISSN 1335–2741, s. 54-75.

Prace zaliczone do tego obszaru skoncentrowane były na analizie ewolucji systemów politycznych i towarzyszących temu modeli organizacji państwa.

W pracach *Białoruś na tle etapów przeobrażeń państw europejskich* oraz *Państwo europejskie w układzie procesów globalizacyjnych* dokonano zestawienia trzech postępujących po sobie etapów globalizacji z modelem rozwoju państwa europejskiego. Oba procesy zainicjowane zostały ok. roku 1500 i charakteryzują się własnym wzorcem modelu transformacyjnego. Procesy globalizacyjne tworzą w tym układzie niezależny trend zmierzający ku integracji na poziomie kultury materialnej, który dopełniony zostać ma w dużej mierze u schyłku trzeciego etapu globalizacji, tj. ok. roku 2025, podczas gdy modele rozwoju państwa europejskiego, charakteryzują w tym okresie tendencje decentralistyczne z cykliczną ideą rodzenia się i upadku kolejnych modeli państwowych. Zwrócono uwagę, iż wraz ze schyłkiem, czy też dopełnieniem globalizacji, państwo europejskie integrując się, sprzyja dalszym procesom decentralizacji, przechodząc stopniowo od Europy Narodów do Europy Regionów.

Do tak przedstawionego modelu przemian organizacji państwa europejskiego odniesiono ewolucję przestrzeni białoruskiej z towarzyszącymi jej podmiotowościami państwowymi. Zwrócono uwagę na ponad dwustuletni zabór Białorusi przez Rosję od końca XVIII do końca XX wieku, zestawiając ją z trwającą blisko 250 lat okupacją Księstwa Moskiewskiego przez Mongołów aż po schyłek XV wieku. Poddanie Moskwy dominacji mongolskiej wpłynęło na kształtowanie się państwa moskiewskiego na obcych cywilizacyjnie wzorcach. Ponad dwustuletnia okupacja Białorusi przez Rosję miała natomiast miejsce na innym etapie rozwoju społecznego. Ziemie białoruskie miały już za sobą proces tworzenia się państwowości i należały przed rozbiorem do Rzeczypospolitej Obojga Narodów. W pracy przeanalizowano ponadto wpływ Rosji na białoruską ambiwalentność wobec europejskiego etapu państwa narodowego. Pod rozważenie poddano ewentualność przeskoczenia, czy chociażby spłylenia określonego etapu przeobrażeń modelu państwowego, co w przypadku Białorusi właściwie wydaje się tłumaczyć stosunek Białorusinów do idei państwa narodowego.

W artykule *The Mission of European Reintegration* analizie poddaje się przemiany cywilizacyjne towarzyszące rozpadowi Rzeczypospolitej Obojga Narodów w aspekcie współczesnej sytuacji na Białorusi i Ukrainie. Rozbicie tak stworzonej Wspólnoty w wyniku rozbiórów Rzeczypospolitej nie oznaczało automatycznego przekreślenia powstałych więzi kulturowych. Ostateczne zerwanie z dziedzictwem nastąpiło dopiero w nacjonalistycznej epoce państw narodowych pierwszej połowy XX wieku naznaczonej przez dwie wojny światowe, czystki etniczne, masowe przesiedlenia ludności, sowietyzacja. Konsekwencją dwudziestowiecznej traumy jest kryzys tożsamości europejskiej w odniesieniu do obszarów dawnej Rzeczypospolitej ugruntowany przez nacjonalistyczne rządy państw spadkobierców dawnej Rzeczypospolitej powstałe po pierwszej wojnie światowej, Aliantów oddających gładko tę część Europy we władanie Stalina w wyniku drugiej wojny światowej, a także reprezentowany przez tę część samych mieszkańców Białorusi i Ukrainy, którzy do dnia dzisiejszego nie mogą wyzwolić się z brutalnie ukształtowanej mentalności *homo sovieticus*.

W jednej z prac (*Relewantność mierników demokratyzacji*) poddano krytycznej analizie stosowane mierniki demokratyzacji, które czy to w sposób całościowy, czy też tylko częściowy, ale za to w istotnym obszarze, odnoszą się do ilościowego i/lub jakościowego obrazu danego systemu politycznego. Weryfikacji poddano mierniki demokracji stosowane przez osoby i instytucje kulturowo powiązane z demokracjami zachodnimi. Pluralizm, który charakteryzuje ustroje polityczne państw demokratycznych odzwierciedlony jest w

metodologii przedmiotowej problematyki. Poszukiwanie idealnego wzorca modelowego systemu politycznego prowadzi do wielu różnych odpowiedzi. Badacze systemów politycznych nie rezygnują z poszukiwania ilościowych i jakościowych mierników oceniających poszczególne ustroje. Mierniki demokracji ugruntowały sobie trwałą pozycję w obszarze analizy systemów politycznych poszczególnych państw. Stanowią one wymierny punkt odniesienia przy ocenie poszczególnych elementów systemu. W konkluzji wskazano, że poza szeregiem korzyści jakich dostarczają opisane mierniki przy analizie systemów politycznych nie należy rezygnować z analizy opisowej dającej szersze możliwości interpretacji uzyskanych wyników oraz prezentacji otoczenia sytuacyjno-kulturowego badanego systemu.

W artykule *Kłopoty z transformacją systemu politycznego w Europie Wschodniej na przykładzie Białorusi i Ukrainy* przeprowadzono analizę przyczyn perturbacji transformacji ustrojowej dwóch największych państw Europy Wschodniej wyłonionych z rozpadu ZSSR a wyemancypowanych spod rosyjskiej kurateli. Białoruś i Ukraina wraz z Rosją podpisując w Puszczy Białowieskiej traktat o rozwiązaniu ZSSR w 1991 r. zadecydowały o usamodzielnieniu państwowym kilkunastu republik sowieckich i to w odniesieniu do większości republik wbrew opinii społecznej. W pracy zaprezentowano w układzie porównawczym ewolucję zakresu demokratyzacji, wolności mediów i społeczeństwa obywatelskiego badanych państw, wskazano na uwarunkowania historyczne i kulturowe determinujące współczesne problemy transformacji ustrojowej badanego obszaru.

W artykule *Belarus 1991 - 2011: Triumph or Tragedy? An Assessment* dokonana została ocena osiągnięć Republiki Białorusi na kilku zasadniczych polach aktywności wewnątrzpaństwowej jak i w kontekście międzynarodowym po dwudziestu latach państwowej suwerenności. Negatywnie oceniono zakres wolności systemu politycznego, zaś stopień suwerenności państwowej w relacji do dawnego wschodniego hegemonu określono jako bardzo złożony i nie w pełni samodzielny. Ekonomiczną kondycję państwa białoruskiego uznano w artykule za odstającą od wymogów gospodarki rynkowej, co w dłuższej perspektywie czasowej może mieć fatalne dla tego państwa skutki. Jak stwierdzono w konkluzji sukcesem jest samo trwanie państwa białoruskiego, przez co umacnia się poczucie jedności Białorusinów. Jednocześnie wykazano słabość opozycji politycznej, która nie wypracowała metody skutecznej rywalizacji z obecnym obozem rządzącym.

Prace z omawianego nurtu wskazują na relacje zachodzące między trendami towarzyszącymi przemianom cywilizacyjnym jakie miały miejsce w Europie, towarzyszącym temu przewartościowaniom oceny modelu życia społecznego, aż po zmiany metody organizacji państwa. Czynniki cywilizacyjne odgrywają zasadniczą rolę w kształtowaniu instytucji państwowych, a zachodzące w tej przestrzeni zmiany mogą mieć charakter ewolucyjny jak w przypadku większości państw Europy, jak i rewolucyjny-zwrotny gdy zachodzi ingerencja wzorców cywilizacyjnie obcych czego przykładem wpływ 200. letniej dominacji Rosji nad Białorusią i Ukrainą. Rozważania prowadzone w ramach nurtu pierwszego i drugiego doprowadziły do podjęcia problematyki kompleksowej oceny charakteru przemian cywilizacyjnej przestrzeni Białorusi.

Nurt 3. Globalizacja - idee, kontestacja i adaptacja

Z mojego dorobku naukowego wyodrębnić można także trzeci nurt badań naukowych. Dotyczy on współczesnych przemian cywilizacyjnych towarzyszących globalizacji, w którym omawiam główne idee, ruchy kontestacyjne oraz wskazuję na wybrane aspekty adaptacji

globalizacji w sferze społecznej oraz państwowej. Do dorobku naukowego w tym obszarze zaliczyć można następujące publikacje:

1. ***Chiny jako obszar zainteresowania turystyki biznesowej Unii Europejskiej***, [w:] Turystyka biznesowa, zbiór materiałów pokonferencyjnych Gdańsk, 06-07 września 2007 Wyższej Szkoły Turystyki i Hotelarstwa w Gdańsku oraz Polskiej Agencji Rozwoju Turystyki S.A. w Warszawie na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, Sopot: Wydawnictwo Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, ISBN 978-83-7531-145-7, s. 294-303.
2. ***Alterglobalizm jako ruch kontestacji politycznej liberalizmu ekonomicznego***, [w:] „Gospodarka i finanse w warunkach globalizacji”, pod red. B. Kołosowska, P. Prewysz-Kwinto, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu, Toruń 2008. ISBN 978-83-923607-4-2, s. 303-313.
3. ***Kryzysy walutowe a podatek Tobina – uwarunkowania społeczno-ekonomiczne***, [w:] *Tendencje i Uwarunkowania Rozwoju Finansów Przedsiębiorstw i Finansów Publicznych*, pod red. S. Antkiewicz, M. Kalinowski, wyd. CeDeWu, Warszawa 2008, ISBN 978-83-7556-118-0 (WSB w Gdańsku), ISBN 978-83-7556-114-2 (CeDeWu), s. 128-138, (współautor M. Kalinowski).
4. ***Alterliberalizm we współczesnych systemach społeczno-gospodarczych***, [w:] *Systemy gospodarcze i ich ewolucja. W kierunku jednolitego europejskiego obszaru walutowego*, Prace naukowe Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, pod red. S. Swadźba, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2008. ISBN 978-83-7246-585-6, s. 451-463.
5. ***After liberalism. The Challenges facing the Economic Policy in the Context of the Economic Crisis***, [w:] *The Key-Factors of Business and Socio-Economic Development During The Global Crisis*, pod red. J. Sepp, D. Frear, W. Taylor, Wilkes-Bare, Stany Zjednoczone: Congress of Political Economists International, USA, Wilkes University, ISBN 0-9786821-4-9, s. 43-55.
6. ***Kreacyjna funkcja organizacji pozarządowych w kształtowaniu alternatywnych koncepcji wyboru społeczno-ekonomicznego***, [w:] *Dokonania współczesnej myśli ekonomicznej – znaczenie kategorii wyboru w teoriach ekonomicznych i praktyce gospodarczej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, pod red. U. Zagóra-Jonszta, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010, ISBN 978-83-7246-585-6, s. 348-362.
7. ***Building a decentralised model of a European state. The case of Poland***, Banska Bystrica, Republika Słowacji: Matej Bel University. The Faculty of Economics, 2013, ISBN 978-80-970959-2-5, (współautor J. Kempa).
8. ***The End of Globalization and the Challenges Civilization Face in the Post-Global Approach***, [w:] *Global Economics: Past, Present & Future*, pod red. I. K. Hejduk, S. Bakalarczyk, Difin, Warsaw 2013, ISBN 978-83-7930-030-3, s.11-25.
9. ***Challenges For Social Responsibility In Activities For Economic Development*** [Wyzwania dotyczące społecznej odpowiedzialności w działaniach na rzecz rozwoju gospodarczego], w: *Экономика и банки*, nr 2, 2014, pod red. С.В. Сухобокова, Pińsk, Belarus, ISSN 2078-5410, s. 61-68 (współautor J. Wiśniewski).

W pracach z tego zakresu weryfikowano hipotezy badawcze dotyczące wpływu globalizacji na przemiany kulturowe. Anty- i alterliberalna krytyka globalizacji nie wywraca tego cywilizacyjnego trendu do góry nogami, ale wpływa konstruktywnie na jego ewolucję. W jednej z prac zwraca się uwagę na towarzyszący globalizacji dyskurs wokół procesów integracyjnych i dezintegracyjnych w kontekście przyszłego modelu państwa europejskiego, a zwłaszcza idei państwa narodowego, Europy państw, państwa Europy, aż wreszcie Europy regionów. Prace z tego obszaru pomogły w podjęciu zagadnienia ewolucji przestrzeni cywilizacyjnej z perspektywy procesów towarzyszących globalizacji.

Okres po uzyskaniu stopnia doktora charakteryzowała stosowna wysoka aktywność w propagowaniu wyników moich badań, w dyskusjach naukowych, aktywny udział w konferencjach i seminariach naukowych. W latach 2000-2016 uczestniczyłem w konferencjach organizowanych m.in. przez:

- Villa Sokrates w Krynkach
- Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
- Wyższą Szkołę Bankową w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy w Chorzowie
- Congres of Political Economist
- Uniwersytet w Bańskiej Bystrzycy na Słowacji
- Uniwersytet Ekonomiczny w Bratysławie na Słowacji, Wydział Stosunków Międzynarodowych

Poza autorstwem artykułów naukowych byłem redaktorem naukowym dwóch zwartych pozycji książkowych, które zredagowałem przy współudziale innych redaktorów. Wspomniane prace to:

- *Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym łańdźie globalnym*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2009, ISBN 978-83-7941-212-9 (współredaktorzy M. Giedz, R. Majewski).
- *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa w Polsce*, [w:] Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, t. 33/2014, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2014, ISSN 1899-9867; ISBN 978-83-61712-93-0, (współredaktor E. Polak).

Opublikowane przez mnie artykuły, książki oraz publikacje zredagowane były cytowane przez innych autorów. Na podstawie kwerendy bibliotecznej wnioskuję, że moje prace były cytowane w minimum 31 zidentyfikowanych publikacjach (Tabela 1).

Zdobyta przez wiele lat wiedza i doświadczenie skłoniły mnie do podjęcia badań nad geopolityką Europy Wschodniej w ujęciu dziejowym i cywilizacyjnym. Rozważania, studia literatury i dyskusje naukowe rozwijane na tym gruncie doprowadziły mnie do skierowania uwagi na perspektywę cywilizacyjną ewolucji białoruskiej przestrzeni i przygotowania rozprawy habilitacyjnej na ten temat.

Gdańsk, dnia 12 czerwca

Artur Roland Kozłowski

Tabela 1. Lista cytowań prac habilitanta Artura Rolanda Kozłowskiego

Lp	Autor cytujący i publikacja	Praca cytowana
1.	ADAMOWICZ, Elżbieta, 2011. <i>Istota oceny efektywności transportowych inwestycji infrastrukturalnych</i> , [w:] Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 639, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia NR 37.	SWADŹBA S., 2009. Integracja i globalizacja w dobie kryzysu. [w:] Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym, pod red. M. Giedz, A.R. KOZŁOWSKI, R. Majewski, CeDeWu, Warszawa.
2.	BALICKI Władysław, PTASZYŃSKA Barbara, 2009. <i>Transformacyjny cykl gospodarczy: próba analizy mechanizmu</i> , [w:] Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu nr 24. Dwadzieścia lat transformacji gospodarczej w Polsce: aspekty systemowe i makroekonomiczne, ss. 55-72.	BABICZ G., BALICKI W., PTASZYŃSKA B., Procedura idealizacji i stopniowej konkretyzacji jako metoda budowy teorii ekonomicznej, w: Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym, red. M. Giedz, A.R. KOZŁOWSKI, R. Majewski, CeDeWu, Warszawa 2009, s. 41-56.
3.	BEDNARCZYK Natalia, <i>Działania Federacji Rosyjskiej w sferze międzynarodowej</i> , [w:] <i>Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym</i> , red. nauk. M. Giedz, A.R. Kozłowski, R. Majewski, CeDeWu, Warszawa 2009, ss. 391-405.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2007. <i>Białoruski na tle etapów przeobrażeń państw europejskich</i> , [w:] Białoruskie Zeszyty Historyczne, pod red. E. Mironowicz, Białystok.
4.	CHMIELAK Anna, 2010. <i>Internacjonalizacja współpracy międzysektorowej</i> , [w:] Optimum. Studia Ekonomiczne NR 3 (47).	BRODECKI Z., 2009. Zderzenie kultur prawnych, [w:] Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym, (red.) M. Giedz, A.R. KOZŁOWSKI, R. Majewski, Warszawa.
5.	CHMIELAK Anna, 2010. <i>Internacjonalizacja współpracy międzysektorowej</i> , [w:] Optimum. Studia Ekonomiczne NR 3 (47).	CHODUBSKI Andrzej, 2009. Globalizacja – idea a rzeczywistość przemian cywilizacyjnych, [w:] Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym, (red.) M. Giedz, A.R. KOZŁOWSKI, R. Majewski Warszawa.
6.	CHODUBSKI, Andrzej Jan, 2011. <i>Wektory przemian życia polonijnego w USA</i> , [w:] Studia Gdańskie, nr 29, ss. 259-273. Wydawca: Gdańskie Seminarium Duchowne, Kuria Metropolitalna Gdańska.	CHODUBSKI Andrzej, 2009. Globalizacja – idea rzeczywistości przemian cywilizacyjnych, w: Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym świecie globalnym, pod red. M. Giedz, A. KOZŁOWSKI, R. Majewski, Warszawa
7.	DRACHUK, Yuriy Z., 2016. <i>Porównawczy analiz rozwoju innowacyjnego potencjału przemysłowości regionalnej na Ukrainie</i> [Analiza porównawcza rozwoju potencjału innowacyjnego przemysłu w regionach Ukrainy] / Yu.Z. Drachuk, N.V.Trushkina // Aktualności ekonomiczno-Nauki Ukrainy, № 1 (32) - 2016.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2013. The End of Globalization and the Challenges Civilization Face in the Post-Global Approach, [in:] Global Economics: Past, Present & Future, pod red. I. K. Hejduk, S. Bakalarczyk, Difin, Warsaw 2013, ISBN 978-83-7930-030-3, s.11-25.

8.	DRACHUK, Yuriy Z., 2016. <i>Porivnyalnyi analiz rozvilku innovatsiynogo potentsialu promislivosti regionah na Ukrainie</i> [Analiza porovnanca rozvoju potentsialu innovatsiynogo przemyslu w regionach Ukrainy] / Yu.Z. Drachuk, N.V.Trushkina // Aktualnosti ekonomichnoi Nauki Ukrainy, № 1 (32) - 2016.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2009. After liberalism. The Challenges facing the Economic Policy in the Context of the Economic Crisis. [w:] The Key-Factors of Business and Socio-Economic Development During The Global Crisis, pod red. J. Sepp, D. Frear, W. Taylor, Congress of Political Economists International, USA, Wilkes University: 2009, ISBN 0-9786821-4-9, s. 43-55.
9.	DRACHUK, Yuriy Z., 2016. Соціогуманістичні засади державної регіональної політики в умовах інтеграційних процесів в Україні / Ю.З. Драчук // Україна в сучасному світі: виклики та можливості. - Збірник тез Міжнародної наукової конференції викладачів, аспірантів і студентів. - Київ.- АПСВТ Федерації професіонал України.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2009. After liberalism. The Challenges facing the Economic Policy in the Context of the Economic Crisis. [w:] The Key-Factors of Business and Socio-Economic Development During The Global Crisis, pod red. J. Sepp, D. Frear, W. Taylor, Congress of Political Economists International, USA, Wilkes University: 2009, ISBN 0-9786821-4-9, s. 43-55.
10.	DZIECIŃSKI Paweł, <i>Transformacja światowego systemu geopolitycznego w okresie istnienia i po upadku Związku Radzieckiego</i> , [w:] „Transformacje”, 3-4 (70-71) 2011, ISSN 1230-0292, Czasopismo recenzowane (6 pkt. MNiSzW), pod red. Lech W. ZACHER, Tadeusz MICZKA, Warszawa: Fundacja Edukacyjna „Transformacje”.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.
11.	EBERHARDT Piotr, <i>Koncepcje geopolityczne Aleksandra Dugina</i> , w: „Przegląd Geograficzny” Wyd. Instytutu Geopolityki, Częstochowa 2010, nr 82, z.2, s. 221-240, ISSN 2080-8836.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.
12.	FIGURA Marek, <i>Rosja w myśli politycznej Władysława Studnickiego</i> , Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2008.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.
13.	GAJDA-KANTOROWSKA, Małgorzata, 2014. <i>Podatek Tobina - kontrowersje teoretyczne i uwarunkowania praktyczne</i> , [w:] Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae Rok 18, Nr 1/2014, Wydział Zarządzania i Administracji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.	KOZŁOWSKI Artur, Kainowski Marcin, 2008. Kryzysy walutowe a podatek Tobina - uwarunkowania społeczno-ekonomiczne [w:] Tendencje i uwarunkowania Rozwoju Finansów Przedsiębiorstw i Finansów Publicznych, pod red. S. Antkiewicz, M. Kainowski, CeDeWu, Warszawa.
14.	MAKOWSKI Łukasz, 2016. Korelacje występujące pomiędzy wprowadzeniem wolnego rynku a procesem demokratyzacji, [w:] Chorzowskie Studia Polityczne Nr 9 (2015) pt. „Demokracja i kapitalizm – nierozłączna para czy fałszywi przyjaciele?”, red. Ł. Makowski, J. Szostaka, Wydawnictwo WSB w Poznaniu.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2011. Relewantność mierników demokracji, [w:] Dylematy współczesnej demokracji, pod red. S. Wróbel, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 978-83-7780-033-1, s. 204-220.
15.	MAKOWSKI Łukasz, S.W. ŻECHOWSKA, <i>Rosyjska polityka energetyczna w państwach wschodniego obrzeża UE ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu ukraińskiego</i> , [w:] Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa w Polsce, red. A.R. Kozłowski, E. Polak, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, t. 33/2014, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2014, ISSN 1899-9867; ISBN 978-83-61712-93-0, s. 133-148.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2011. <i>Central-Eastern Europe between Russia's 'Near Abroad' and the EU Eastern Partnership. An Analysis of Political and Economic Factors</i> , [in:] The World Economy: Contemporary Challenges, pod red. I.K. Hejduk, W.M. Grudzewski, Difin, Warszawa, s. 143-162.

16.	MAKOWSKI Lukasz, S.W. ŻECHOWSKA, <i>Rosyjska polityka energetyczna w państwach wschodniego obrzeża UE ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu ukraińskiego</i> , [w:] Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa w Polsce, red. A.R. Kozłowski, E. Polak, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, t. 33/2014, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2014, ISSN 1899-9867; ISBN 978-83-61712-93-0, s. 133-148.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2011. <i>Energy Crisis in the Central and Eastern Europe – Prospects for Overcoming the Impasse. The Geopolitics of Oil and Gas</i> , [w:] The Economy and Economics after Crisis, pod red. J. Sepp, D. Frear, BWV – Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, s.309-321.
17.	NIWIŃSKI, Piotr, 2016. <i>Wywiad Okręgu Wileńskiego AK po lipcu 1944 roku</i> , [w:] "W sieci." , pod red. Mariusza Bechty, Wydawnictwo IPN, Warszawa 2016.	KOZŁOWSKI, Artur, 1999. Geopolityczne podłoże granicy pokoju ryskiego (marzec 1921), [w:] Zeszyty Naukowe Katedry Nauki o Cywilizacji „Cywilizacje w czasie i przestrzeni” nr 5, Toruń.
18.	OCH, Jarosław, 2016. O partycypacji wyborczej w Polsce kilka uwag, [w:] Między teorią a praktyką funkcjonowania systemów politycznych i partyjnych. Systemy polityczne i systemy partyjne w ujęciu teoretycznym i praktycznym, pod red. Katarzyna Kamińska-Koroleczuk, Margarettia Mielewczyk, Rafał Ożarowski, Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Politologii, Gdańsk, ss. 190-214. ISBN 978-83-64970-09-2.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2011. Relewantność mierników demokracji, [w:] Dylematy współczesnej demokracji, pod red. S. Wróbel, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 978-83-7780-033-1, s. 204-220.
19.	PELIT E., AYANA C., 2016, The Effect Of Emotional Intelligence on Organizational Cynicism: Research on Hotel Employees, [w:] Journal of Business Research Turk, DOI: 10.20491/isarder.2016.169, ss. 45-76.	KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2013. The End of Globalization and the Challenges Civilization Face in the Post-Global Approach, [in:] Global Economics: Past, Present & Future, pod red. I. K. Hejduk, S. Bakalarczyk, Difin, Warsaw 2013, ISBN 978-83-7930-030-3, s.11-25.
20.	PISKOZUB Andrzej, <i>Eurazja, czyli trzy części świata na wspólnym kontynencie</i> , w: „Przegląd Geograficzny”, T. 4, Wyd. Instytutu Geopolityki, Częstochowa 2011, s. 9-42, ISSN 2080-8836.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.
21.	PISKOZUB Andrzej, <i>Granice Europy</i> , w: D. Pietrzyk-Reeves (red.), <i>Tożsamość Starożytności i przyszłość projektu europejskiego</i> , Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2007, s. 81-120, ISBN 978-83-89972-94-1.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.
22.	PISKOZUB Andrzej, Kozłowski Artur Roland, Knoch Marta, <i>Zmarnowana szansa wyzwolenia całego terytorium dawnej Rzeczypospolitej u schyłku pierwszej wojny światowej</i> , [w:] Przegląd Geopolityczny, T. 1, Instytut Geopolityki, Częstochowa 2009, ss. 133-160, ISSN 2080-8836.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.
23.	PISKOZUB Andrzej, <i>Lodomeria. Podzielony i zapomniany centralny region Europy Środkowo-Wschodniej</i> , [w:] Annus Albarthenicus 2010, God bielaruski 2010, red. J. Chmielewski, Stowarzyszenie Villa Sokrates, Białystok 2010, ss. 75-99, ISSN 1640-3320.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.
24.	PISKOZUB Andrzej, <i>Sarmackie dziedzictwo</i> , Pracownia Wydawnicza ElSet, Olsztyn, 2016.	KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.

<p>25. PIŚKOCZUB Andrzej, <i>Warmia i Mazury na tle geografii historycznej Europy Środkowo-Wschodniej (esej historyczny)</i>, [w:] <i>Dzielnictwo ziem pruskich. Dzieje i kultura Warmii i Mazur</i>, red. I. Lewandowska, Pracownia Wydawnicza ElSeL, Olsztyn 2012.</p>	<p>KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.</p>
<p>26. POLAŃSKA Krystyna, 2012. <i>Nierówność cyfrowa jako pochodna dyfuzji internetu</i>, [w:] <i>Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego</i>, nr 721, Studia Informatica Nr 29.</p>	<p>KREFT J., <i>Globalne nierówności a ekonomiczne wykluczenie cyfrowe</i>, [w:] <i>Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym ładzie globalnym</i>, red. M. Giedz, A.R. KOZŁOWSKI, R. Majewski, CeDeWu, Warszawa 2009.</p>
<p>27. POTULSKI Jakub, „Rosja wyparta z Europy” – konsekwencje dla porządku międzynarodowego na progu XXI w., [w:] „<i>Środkowoeuropejskie Studia Polityczne</i>”, nr 1 2010, s. 97-110.</p>	<p>KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.</p>
<p>28. POTULSKI Jakub, 2010. <i>Współczesne kierunki rosyjskiej myśli geopolitycznej. Między nauką, ideologicznym dyskurssem a praktyką</i>, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, http://otworzksiazke.pl/images/kisiazki/wspolczesne_kierunki_rosyjskiej_myсли_geopolitycznej/wspolczesne_kierunki_rosyjskiej_myсли_geopolitycznej.pdf</p>	<p>KOZŁOWSKI, Artur 2000. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.</p>
<p>29. Research Centre for East European Studies / Forschungsstelle Osteuropa, Publications on Belarus – A quarterly bibliography (POB) 4-2014, at the University of Bremen www.forschungsstelle.uni-bremen.de; http://www.laender-analysen.de/bibliographies/pdf/POB-2014-4.pdf</p>	<p>KOZŁOWSKI, Artur Roland, 2014. Belarus 1991-2011: Triumph or Tragedy? An Assessment, in: <i>Political Sciences (Politické vedy)</i>, 2014, No.4, p. 54–75, http://www.politicevedy.fpmv.vub.sk/userfiles/file/4_2014/KOZLOWSKI.pdf</p>
<p>30. <i>Rosja i Europa Wschodnia: "imperiologia" stosowana = Russia and Eastern Europe: applied "imperiology"</i> / red. Andrzej Nowak ; [aut. Wiesław Caban et al.]. Warszawa: Instytut Historii PAN; Kraków: Wydawnictwo Arcana, 2006, s. 514.</p>	<p>KOZŁOWSKI, Artur, 2001. Rosja wyparta z Europy: geopolityka granicy pokoju brzeskiego 1918 r., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń. ISBN 83-7174-635-0, ss. 259.</p>
<p>31. SWADZIBA Stanisław, 2011. <i>Kryzys gospodarczy lat 2008-2009 a zmiany w sferze regulacyjnej gospodarki</i>, [W:] <i>Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu</i> nr 168, t. 2. <i>Ekonomia</i>, ss. 223-234.</p>	<p>SWADZIBA S., 2009. Integracja i globalizacja w dobie kryzysu, [w:] <i>Ekonomiczne i polityczne wyzwania we współczesnym ładzie globalnym</i>, pod red. M. Giedz, A.R. KOZŁOWSKI, R. Majewski, CeDeWu, Warszawa.</p>